

2. ΟΙ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΦΙΞΗ ΤΩΝ ΠΡΟΣΦΥΓΩΝ

2.1. ΠΑΡΑΘΕΜΑ

Η συμβολή των προσφύγων στην ανάπτυξη της οικονομίας

Με την εγκατάσταση των προσφύγων στην Ελλάδα είχε μια καθαρή αύξηση πληθυσμού της τάξης του 1.000.000 (ο συνολικός αριθμός των προσφύγων υπολογίζεται σε 1.400.000 από τον οποίο πρέπει να αφαιρεθούν οι περίπου 400.000 Τούρκοι και Βούλγαροι που αποδήμησαν). Οι πρόσφυγες αποτελούν το 22% περίπου του συνολικού πληθυσμού της Ελλάδας. Όπως αποδεικνύεται αποτελούν έναν πολύτιμο παράγοντα για την αύξηση της αγροτικής και βιομηχανικής παραγωγής. Όσοι εγκαταστάθηκαν στην ύπαιθρο είναι υπεύθυνοι για μια αξιοσημείωτη αύξηση στην παραγωγή δημητριακών, καπνού, σταφίδας και μεταξιού. Οι ακόλουθοι αριθμοί, οι οποίοι συγκρίνουν την κατάσταση κατά το 1922-1924, δηλαδή πριν από την εγκατάσταση των προσφύγων, και κατά το 1926 όταν η εγκατάσταση είχε εν μέρει ολοκληρωθεί, είναι ιδιαίτερα εύγλωττοι:

		1924	1926
Εισαγωγή δημητριακών	τόνοι	545.000	462.000
		1922	1926
Παραγωγή καπνού	κιλά	25.800.000	56.500.000
		1922	1926
Κουκούλια μεταξιού	κιλά	2.230.000	2.646.000

Η καλλιέργεια της υψηλής ποιότητας σταφίδας σουλτανίνα –την οποία εισήγαγαν οι πρόσφυγες από τη Σμύρνη στην Κρήτη– και το φύτεμα σε μεγάλη κλίμακα αμπελιών στη Μακεδονία από τους πρόσφυγες από τη Βουλγαρία είναι τα άλλα δύο εκπληκτικά επιτεύγματα στον αγροτικό τομέα, τα οποία οφείλονται σ' αυτούς.

Στις πόλεις αναπτύχθηκε ένας μεγάλος αριθμός διαφόρων βιοτεχνιών που δημιουργήθηκαν από πρόσφυγες ή από ντόπιους κεφαλαιούχους με πρόσφυγες εργάτες. Κατά πολύ σημαντικότερη είναι η ταπητουργία, η οποία ήταν ουσιαστικά ανύπαρκτη πριν από το 1922. Έτσι, το 1922 υπήρχαν μόνο 130 αργαλειοί όπου απασχολούνταν 230 εργάτριες. Σήμερα υπάρχουν 5.500 αργαλειοί που απασχολούν 12.000 εργάτες και παράγουν ετησίως 219.900 κιλά ταπήτων σε σύγκριση με τα 16.000 κιλά του 1923.

Ως εκ τούτου δεν μπορούν να υπάρξουν αμφιβολίες σχετικά με τα ευεργετικά αποτελέσματα του προσφυγικού δανείου το οποίο διατέθηκε κυρίως, και πολύ σοφά, για την εγκατάσταση προσφύγων στα εδάφη που εγκατέλειψαν οι Τούρκοι και οι Βούλγαροι που αποχώρησαν. Σ' ανταπόδοση των βαρύτατων οικονομικών θυσιών στις οποίες υποβλήθηκε, σαν συνέπεια της καταστροφής της Σμύρνης, η Ελλάδα έχει τουλάχιστον την ικανοποίηση του να βλέπει το έδαφός της να καλλιεργείται πιο έντονα, την αγροτική παραγωγή της ν' αυξάνει, την ποιότητα των προϊόντων της να βελτιώνεται και τη βιομηχανία της να μπαίνει στο στάδιο της σταθερής ανάπτυξης.

Αναφορά του Α.Α. Πάλλη,
Επιθεωρητή Αποκαταστάσεως Προσφύγων

ΕΡΩΤΗΣΗ: Ο Επιθεωρητής Αποκαταστάσεως Προσφύγων, Α.Α. Πάλλης, στην Αναφορά του συμπεραίνει ότι, μετά την έλευση των προσφύγων και λόγω της πολιτικής

που ακολουθήθηκε για την εγκατάστασή τους σε εδάφη που εγκατέλειψαν οι Τούρκοι και οι Βούλγαροι, «η Ελλάδα έχει τουλάχιστον την ικανοποίηση του να βλέπει το έδαφός της να καλλιεργείται πιο έντονα, την αγροτική παραγωγή της ν' αυξάνει, την ποιότητα των προϊόντων της να βελτιώνεται και τη βιομηχανία της να μπαίνει στο στάδιο της σταθερής ανάπτυξης». Να εκτιμήσετε το συμπέρασμα της εν λόγω Αναφοράς, βασιζόμενοι στα στοιχεία που εκτίθενται σε αυτή, καθώς και στις ιστορικές σας γνώσεις.

A. ΠΡΟΕΡΓΑΣΙΑ

A.1. ΚΑΤΑΓΡΑΦΗ ΤΩΝ ΒΑΣΙΚΩΝ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΩΝ ΤΟΥ ΠΑΡΑΘΕΜΑΤΟΣ / ΕΞΟΜΑΛΥΝΣΗ ΤΗΣ ΠΗΓΗΣ

- Ο πληθυσμός της Ελλάδας αυξήθηκε κατά 1.000.000 κατοίκους μετά την έλευση των προσφύγων και την αποχώρηση Τούρκων και Βουλγάρων.
- Η σύνθεση του ελληνικού πληθυσμού εντός των εθνικών συνόρων διαμορφώνεται σε 78% ντόπιους και 22% πρόσφυγες.
- Οι πρόσφυγες έφεραν από τις πατρίδες τους νέες καλλιέργειες, όπως τη σταφίδα σουλτανίνα από τη Σμύρνη και τα αμπέλια από τη Βουλγαρία.
- Οι πρόσφυγες που εγκαταστάθηκαν στην ύπαιθρο συνέβαλαν στην αύξηση της παραγωγής δημητριακών, καπνού, σταφίδας και μεταξιού.
- Οι πρόσφυγες που εγκαταστάθηκαν στις πόλεις συνέβαλαν στην ανάπτυξη της βιοτεχνίας, είτε ως ιδιοκτήτες είτε ως εργάτες.
- Ιδιαίτερη ανάπτυξη είχε ο κλάδος της ταπητουργίας, ο οποίος ήταν ανύπαρκτος πριν από την έλευση των προσφύγων.
- Το προσφυγικό δάνειο, που χρησιμοποιήθηκε κυρίως για την εγκατάσταση προσφύγων σε εδάφη που εγκατέλειψαν οι Τούρκοι και οι Βούλγαροι, κρίνεται ως ανταποδοτικό.

A.2. ΚΑΤΑΓΡΑΦΗ ΤΩΝ ΒΑΣΙΚΩΝ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΩΝ ΤΟΥ ΣΧΟΛΙΚΟΥ ΕΓΧΕΙΡΙΔΙΟΥ ΠΟΥ ΣΧΕΤΙΖΟΝΤΑΙ ΜΕ ΤΗΝ ΕΡΩΤΗΣΗ (σ. 166-169)

- Ο πληθυσμός της Ελλάδας αυξάνεται από το 1920 έως το 1928 περίπου κατά 20%.
- Μεσοπρόθεσμα, η ελληνική οικονομία ωφελήθηκε από την εγκατάσταση των προσφύγων.
- Στον αγροτικό τομέα, πολλαπλασιάστηκε η παραγωγή, αφενός λόγω της αναδιάρθρωσης των καλλιεργειών και αφετέρου λόγω της αύξησης των καλλιεργούμενων εκτάσεων κατά 50% με την κατασκευή μεγάλων εγχειοβελτιωτικών έργων.
- Εισήχθηκαν ή βελτιώθηκαν καλλιέργειες, όπως του καπνού, του βαμβακιού και της σταφίδας, ενώ αναπτύχθηκαν η δενδροκομία, η σηροτροφία και η αλιεία.
- Στον βιομηχανικό τομέα, μέσα σε μία δεκαετία (1922-1932) διπλασιάστηκε ο αριθμός των βιομηχανικών μονάδων.
- Όσοι πρόσφυγες ανέπτυξαν επιχειρηματική δραστηριότητα επένδυσαν ως κεφαλαιούχοι κυρίως στην κλωστοϋφαντουργία, στην ταπητουργία, στη μεταξουργία, στην αλευροβιομηχανία και στην παραγωγή οικοδομικών υλικών.
- Η επιχειρηματική δραστηριότητα των προσφύγων οφειλόταν στην εκπαίδευση, στην κατάρτιση, στο επιχειρηματικό πνεύμα, στις προοδευτικές αντιλήψεις, στον κοσμοπολίτικο χαρακτήρα, στη γνώση ξένων γλωσσών και στις επαφές που είχαν αναπτύξει οι αστοί πρόσφυγες με την Ευρώπη.
- Όσοι πρόσφυγες εργάστηκαν ως εργάτες αποτέλεσαν το φθινό ειδικευμένο εργατικό δυναμικό στους προαναφερθέντες βιομηχανικούς κλάδους.
- Στο εργατικό δυναμικό εντάχθηκαν και οι γυναίκες πρόσφυγες, οι οποίες απασχολήθηκαν κυρίως στην κλωστοϋφαντουργία, στην καπνοβιομηχανία και στη βιομηχανία ετοιμάτων ενδυμάτων.

B. ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΗ ΑΠΑΝΤΗΣΗ

Τα χρόνια που ακολούθησαν τον διωγμό και τη Μικρασιατική Καταστροφή, περισσότεροι από 1.000.000 πρόσφυγες κατέφτασαν στην Ελλάδα, αυξάνοντας τον πληθυσμό της κατά 22% περίπου. Ήταν απαραίτητο να ακολουθηθεί μια πολιτική εγκατάστασής τους στον ελλαδικό χώρο που να λαμβάνει υπόψη και την επαγγελματική τους αποκατάσταση, η οποία θα σχετιζόταν με την επαγγελματική τους εμπειρία στην ιδιαίτερή τους πατρίδα. Έτσι, έγινε μια κατανομή των προσφύγων στον αστικό και στον αγροτικό χώρο ανάλογη των επαγγελματικών τους γνώσεων και ικανοτήτων, αν και, μερικές φορές, οι ίδιοι οι πρόσφυγες, με την κινητικότητα που ανέπτυξαν, αναζήτησαν οι ίδιοι το πιο πρόσφορο μέρος για να εγκατασταθούν και να αποκατασταθούν.

Ο Επιθεωρητής Αποκαταστάσεως Προσφύγων, Α.Α. Πάλλης, στην *Αναφορά* του κάνει έναν απολογισμό της απόδοσης του προσφυγικού δανείου, το οποίο διατέθηκε στην εγκατάσταση των προσφύγων κυρίως σε περιοχές που είχαν ήδη εγκαταλείψει οι αποχωρήσαντες Τούρκοι και Βούλγαροι. Ο απολογισμός κρίνεται θετικός, καθώς διαπιστώνονται αύξηση των καλλιεργούμενων εκτάσεων και κατ' επέκταση της αγροτικής παραγωγής, βελτίωση της ποιότητας των προϊόντων και σταθερή ανάπτυξη της βιομηχανίας.

Πράγματι, στον αγροτικό τομέα, προκειμένου να επαρκέσουν οι εκτάσεις που ήταν απαραίτητο να διανεμηθούν στους πρόσφυγες για να μπορέσουν να ζήσουν από την καλλιέργειά τους, το κράτος προχώρησε σε μεγάλα εγχειρίδια έργα, ιδιαίτερα στην περιοχή της Μακεδονίας. Η πολιτική αυτή θα αύξανε τα καλλιεργούμενα εδάφη κατά 50% μέσα σε μία δεκαετία (1922-1932). Επιπλέον, η αποδοτικότητα των εκτάσεων αυτών θα βελτιωνόταν με τεχνικές καλλιέργειας που έφεραν οι πρόσφυγες από τις πατρίδες τους, όπως η αμεινισπορά, δηλαδή η εναλλαγή καλλιεργειών κάθε χρόνο στην ίδια έκταση, και η πολυκαλλιέργεια. Παράλληλα επεκτάθηκαν παλιές καλλιέργειες ή εισήχθησαν νέες, στις οποίες ήταν εξοικειωμένοι οι πρόσφυγες, όπως τα δημητριακά, ο καπνός, το βαμβάκι, η σταφίδα, το μετάξι (σηροτροφία), ενώ αναπτύχθηκαν ασχολίες όπως η δένδροκομία και η αλιεία. Ήδη, ο Επιθεωρητής διαπιστώνει, για το χρονικό διάστημα 1922-1926, μείωση των εισαγόμενων δημητριακών –που σημαίνει ότι έχει αυξηθεί η επάρκειά τους σε έναν πληθυσμό ο οποίος έχει αυξηθεί κατά 22%–, διπλασιασμό της παραγωγής καπνού και αύξηση της σηροτροφίας. Δεν είναι, εξάλλου, άξια λόγου μόνο η αύξηση της παραγωγής, αλλά και η ποιοτική αναβάθμισή της με εισαγωγές νέων ποικιλιών: οι Μικρασιάτες έφεραν εξαιρετικής ποιότητας σουλτανίνα από τη Σμύρνη, ενώ οι πρόσφυγες από τη Βουλγαρία νέες ποικιλίες αμπελιών.

Αλλά και στον βιομηχανικό τομέα καταγράφονται θετικοί δείκτες. Οι πρόσφυγες δραστηριοποιήθηκαν στον τομέα αυτό είτε ως κεφαλαιούχοι είτε ως ειδικευμένοι εργάτες σε τομείς όπως η κλωστοϋφαντουργία, η ταπητουργία, η μεταξουργία, η αλευροβιομηχανία και η παραγωγή οικοδομικών υλικών. Ειδικά οι γυναίκες πρόσφυγες, οι οποίες εντάχθηκαν στο εργατικό δυναμικό, απασχολήθηκαν κυρίως στην κλωστοϋφαντουργία, στην καπνοβιομηχανία και στη βιομηχανία ετοιμών ενδυμάτων, πουλώντας φθηνά την εργατική τους δύναμη, όπως οι άντρες εργάτες.

Ειδικότερα όμως για τους κεφαλαιούχους πρόσφυγες που ανέπτυξαν επιχειρηματική δραστηριότητα στους προαναφερθέντες κλάδους, η επιτυχία τους οφειλόταν στην εκπαίδευση, στην κατάρτιση, στο επιχειρηματικό πνεύμα, στις προοδευτικές αντιλήψεις, στον κοσμοπολίτικο χαρακτήρα, στη γνώση ξένων γλωσσών και στις επαφές που είχαν αναπτύξει οι αστοί πρόσφυγες με την Ευρώπη. Σε τομείς όπως η ταπητουργία, που ήταν ανύπαρκτη στην Ελλάδα πριν από την έλευση των προσφύγων, αλλά που είχε μεγάλη παράδοση στην Ανατολή, η απόδοση είναι εντυπωσιακή: σε έναν μόνο χρόνο (1922-1923) καταγράφεται αύξηση των αργαλειών από 130 σε 5.500, με αντίστοιχης τάξης αύξηση των εργατριών που απασχολούνταν σε αυτούς, και παραγωγής ταπήτων.

Μπορούμε, λοιπόν, να συναγάγουμε ότι πράγματι, παρά τις δυσκολίες και τη μεγάλη επιβάρυνση που δέχθηκε η Ελλάδα από την απότομη αύξηση του πληθυσμού

της κατά 22%, οι πρόσφυγες τελικά συνετέλεσαν ώστε «η Ελλάδα να έχει τουλάχιστον την ικανοποίηση του να βλέπει το έδαφός της να καλλιεργείται πιο έντονα, την αγροτική παραγωγή της ν' αυξάνει, την ποιότητα των προϊόντων της να βελτιώνεται και τη βιομηχανία της να μπαίνει στο στάδιο της σταθερής ανάπτυξης».

